

Overweging zondag 24 juli 2011: Psalmen III

'Een weg met God' (Pelgrimspsalmen)

Gereformeerde Kerk van Loosdrecht

ds. Stefan Dijkhuizen

Inleiding op deze dienst en lezingen van vanmorgen:

Deze dienst is een derde in de serie diensten over de Psalmen. Eerder ging het over 'Thuis zijn bij God' en over 'Uit de diepten', vandaag gaan we op pelgrimage. Aan het begin van de vakantie op reis met de Psalmen om het zo maar te zeggen.

In deze dienst staan we namelijk stil bij de zogenaamde Pelgrimspsalmen. Daar zijn er nogal wat van. 15 ervan dragen zelfs als titel 'bedevaartslid', de Psalmen 120 t/m 134. Maar ook anderen vallen onder dit kopje, zoals ons intochtlied Psalm 24, en mogelijk ook bekende Psalmen als Psalm 84 en 100.

Vooraf een paar korte opmerkingen bij deze pelgrimslieederen. In de overweging van zodadelijk wil ik het wat breder trekken met als thema 'Een weg met God'.

In het Hebreeuws heten deze pelgrimspsalmen letterlijk 'Opgangslieederen'. Ze werden gezongen door de pelgrims die 3 maal per jaar - tijdens de 3 grote feesten - op bedevaart gingen naar Jeruzalem.

Dat 'opgaan' kan op meerdere manieren uitgelegd worden. Mogelijk verwijzen ze naar de voormalige ballingen die terugkeerden uit Babel, en optrokken naar Sion. Het gaan naar Jeruzalem is ook letterlijk een 'opgaan'. Wie al eens in Israël was, weet dat, Jeruzalem ligt hoger dan de meeste omliggende delen.

Maar het kan ook een meer spirituele lading hebben. Dan zijn het liederen die als gebeden opstijgen naar God, naar de hemel. Al zingend bereidde je je zo voor op ontmoeting met God in de tempel.

Tot slot zou het ook nog zo kunnen zijn dat het liederen waren die op de trappen op weg naar de ingang van de tempel gezongen werden. Op iedere trede één, 15 in totaal. Te beginnen met een uitroep van verlangen - Ps.120 - en als laatste een zegen - Ps.134.

We horen zodadelijk Psalm 120 t/m 122. Deze eerste drie pelgrimspsalmen vormen als het ware de opmaat en tegelijk ook samenvatting van alle pelgrimspsalmen.

Ps.120 lijkt op het eerste gezicht een klaagzang, maar is eigenlijk een lied van verlangen. Het punt vlak voor vertrek.

Ps.121 is het lied van het onderweg zijn, met alle gevaren van dien, maar ook van vertrouwen.

En Ps.122 tenslotte gaat over de aankomst in Jeruzalem, stad van vrede.

Overweging:

Geliefden van onze Heer,

Vanmorgen klinken er pelgrimspsalmen. Aan de hand van deze oude bedevaartsliederen zou ik daarom boven deze dienst als thema willen zetten: 'Een weg met God'.

Daar zou je een vraagteken achter kunnen zetten, en jezelf die vraag stellen: 'Ga ik een weg met God?' 'Wil ik zo'n weg gaan in mijn leven?' Je zou het ook als een gewenst 'doel' kunnen zien: Het leven, mijn leven, jouw leven, ons leven, als een weg met God.

Ik hoop dat aan het einde van deze dienst deze liederen ons een klein beetje hebben geholpen om ons eigen leven als een weg met God te zien. En dat we het ook aandurven, om die weg te gaan.

Dat klinkt misschien meteen heel groot en abstract, maar dat is - denk ik - ongeveer de richting voor vanmorgen.

Pelgrimages en bedevaartsplaatsen hebben altijd bestaan. Vroeger, maar zeker ook vandaag de dag. Plaatsen als Jeruzalem, Rome, Santiago worden al eeuwenlang door talloze pelgrims bezocht. Maar ook plekken als Lourdes en Fatima, en tegenwoordig Taizé en Iona. Of zo'n diaconale jongerenreis naar Zuid-Afrika.

Bovendien is pelgrimeren en heilige plaatsen iets dat de verschillende godsdiensten aan elkaar verbindt. Mekka is het voorbeeld vanuit de Islam, maar ook de andere grote tradities kennen zo hun heilige plekken.

Tegenwoordig is pelgrimeren al helemaal niet meer alleen een aangelegenheid voor gelovigen, of gaan pelgrimages alleen maar naar godsdienstige plekken. Het blijkt iets dat allerlei soorten mensen, jong en oud, gelovig, twijfelend, maar net zo goed ook ongelovig, aanspreekt in het zoeken naar doel en zin van het leven.

De route naar Santiago de Compostella is drukker dan ooit. En vanwaar anders de eindeloze rij van voorbeelden van mensen die enorme reizen ondernemen, bergen beklimmen, de wereld rondfietsen of zeilen, of wandelen van het Zwin tot aan Delfzijl.

Wij protestanten hebben van oudsher niet zoveel met pelgrimeren naar een heilige plek. Dat komt omdat er teveel dat beeld aangehangen is dat je er iets mee kon bereiken, of iets mee kon afkopen, zielenheil of vagevuur.

Protestanten pelgrimeren liever in het dagelijks leven, hier en nu. Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg. Hard werken, een calvinistische arbeidsethos. En bovendien kun je genade niet afdwingen, hoe ver je ook loopt, of hoe diep je ook door de knieën gaat.

Toch wil ik vanmorgen een pleidooi doen, om het eigen leven, jouw leven, mijn leven, als een pelgrimstocht te bezien.

Bovendien staan we in een lange traditie van op weg gaan, van pelgrimeren.

Abraham was ooit de eerste. Hij werd geroepen door een onbekende god, om op weg te gaan naar een onbekende toekomst. En hij ging.

Mozes werd op weg gestuurd, uit het ellendige slavenbestaan, door de woestijn, naar een beloofd land.

Het verhaal van Jezus is een reisverhaal. Jezus was niet alleen pelgrim naar Jeruzalem, maar in alles op weg naar het komende Koninkrijk.

De Emmaüsgangers zijn de eerste pelgrims na Jezus' dood en opstanding. Ze gaan, maar komen ook weer terug. En zo werden een tijdlang de eerste volgelingen van Jezus niet 'christenen' genoemd, maar 'mensen van de Weg'. De weg van Jezus, de weg van het Koninkrijk.

Het is eigenlijk ook helemaal niet moeilijk om het beeld van het 'onderweg-zijn' op je eigen leven toe te passen. Want is niet ieders leven een onderweg-zijn?

Daar begint het al mee met de geboorte: Uit het geboortekanaal word je op de wereld gezet, en zet je steeds een stap verder in het leven. Van baby naar kind, van kind naar volwassene. En steeds weer is er een nieuwe fase. Laat je achter wat was, en groei je verder naar iets nieuws.

En bij die levensweg horen onvermijdelijk allerlei vragen: Wat heb je nodig? Met wie ga je op weg, of ga je alleen? Moet je alleen gaan? Wat zijn plekken waar je onderweg even kunt uitrusten? En waar ga je uiteindelijk naartoe? Dat zijn dingen waar iedereen toch over nadenkt.

Maar wat maakt dan dat onderweg-zijn tot een pelgrimstocht? Hoe kun je nu jouw leven als een bedevaart zien? En dan heb ik het natuurlijk niet over een santenkraam, of over het vereren van relikwieën.

Bovendien is het makkelijk gezegd: Het leven is een pelgrimage. De alledaagse werkelijkheid is heel anders. Geen opgaande lijn, onaf, lang niet zo romantisch, enz.

Toch is het een in- en in Bijbels geloof dat jouw leven in wezen een pelgrimstocht is, een weg met God. Niet alleen door onze voorgangers, onze geloofsgetuigen, mannen en vrouwen, Mirjam en Mozes, tot en met moeder Teresa en broeder Frère Roger van Taizé. God zelf is een God-onderweg.

Niet een God die statisch ergens in het blauwe zweeft, net zomin als dat ons geloof een jas is die je aan en uit kunt trekken. God blijkt in de Schriften steeds een dynamische kracht, geestkracht en geestdrift. En wij mensen worden elke keer opnieuw uitgenodigd om met Hem mee te gaan. Met Hem die voor ons uit gaat, en van wie we af en toe een spoor ontdekken in ons leven. Geloven gaat over dat wat vooruit gaat. Wat ons trekt naar de toekomst toe, een visioen.

Even teruggekoppeld naar de pelgrimspsalmen, maar eigenlijk ook alle andere psalmen: Dat zijn liederen waarin het geloof van de gewone mens zoals u, jij en ik, in al zijn facetten, vaak wordt uitgedrukt in woorden als 'de weg van God volgen', 'de wegen van de Heer zoeken'.

Steeds komt dat beeld naar voren: Weg, pad, spoor. Samen bijna wel 150 keer in het psalmenboek. God zoeken, je leven als gelovige, het is een weg, een op weg zijn. En niet in de eerste plaats er al zijn, het al weten, het al bereikt hebben. Wij zijn zo allemaal kinderen van Abraham, wij zijn zo allemaal als Abraham die op weg moest, met God-weet-wie voor hem uit.

De vragen die in ieders leven op komen bij het onderweg zijn, maken ieder mens tot pelgrim. Of in ieder geval, de manier waarop je met de vragen van het leven omgaat.

Een pelgrim kiest heel bewust voor een zoeken en gaan. Een pelgrim maakt keuzes: Waar laat ik me nu door leiden in mijn leven? Waar richt ik mij op? Wat is nu het heilige waarnaar ik streef?

Je kunt zogezegd 4 fases aanwijzen in de pelgrimage.

Er is het afscheid. Van het bekende, van wat je achterlaat. Zoals de ellende van de balling in Psalm 120.

Maar ook in ons leven gaat het soms zo. Dat je bewust, vrijwillig of onvrijwillig, moet kiezen om iets achter je te laten. Een relatie. Een werkplek. Een huis. Een tijd vol goede momenten. Vul maar in.

De pelgrim - en wij allemaal - is vervolgens onderweg, en je weet uiteindelijk nooit wat de dag van morgen je zal brengen. Durf je te leven in een onzeker bestaan, durf je een Abraham te zijn? Of blijf je liever thuis en verroer je geen vin?

Ps.121 gaat hier eigenlijk helemaal over. Heen en weer geslingerd tussen wanhoop en hoop, tussen angst en vertrouwen. Zo is het toch heel vaak in je eigen leven?

Daarna is er de aankomst. Het einddoel is bereikt. Hier is er wat je zocht. God zelf, een heilig moment, wat dat dan ook is. Ps.122 zingt over het moment dat je de drempel over gaat.

En tenslotte, en net zo belangrijk, moet de pelgrim ook weer terug. Naar huis, naar je dagelijkse leven. Wat heeft de pelgrimage je gebracht? Wat heb je geleerd en hoe ga je verder? Pas als je echt de reis maakt, maakt de reis ook jou. Als wij nu onszelf eens die vragen bleven stellen.

Het leven is een pelgrimstocht. En God is daarbij. Als dat al de kern van de Bijbelse boodschap is, dan zeker ook nog voor ons vandaag.

Geloven kan je helpen te blijven verwachten. Te blijven zoeken, te blijven zien naar een bestemming voor je leven. Juist als er zoveel andere wegen zijn. Breed en smal, doodlopend, of snelwegen waar alles aan je voorbij raast. Gebaande wegen, of dwars door de woestenij van het harde leven.

Als je op weg durft te gaan, bewust, het bekende achter je durft te laten, en het geloof ook als een levenslange weg wilt zien, dan zullen er een aantal kernmomenten zijn.

Kernmomenten, als onmisbare maar ook onvermijdelijke ingrediënten van de soep.

Ten eerste: Gelovig op-weg-zijn begint voor alles met een verlangen. Wie niet meer verlangt, leeft niet meer, zei ooit iemand. Ik zou willen aanvullen: Wie verlangt, begint met een leven.

Verlangen is altijd een verlangen naar. Je mist iets, je zoekt iets. God, jezelf, de ander, moed, inspiratie, enzovoorts. Verlangen in geloofstermen is een motorwoord. Het zet in beweging, met opnieuw Abraham als eerste voorbeeld.

Het is ook het verlangen naar heil en heel-making, en wie heeft dat nu niet?

Of dat nu verlangen naar een hemel na dit leven is, de voltooiing, of het Koninkrijk waar Jezus het voortdurend over had, dat soms, hier en nu al eventjes doorbreekt, en waar we bij geluk een glimpje van zien. Maar de bestemming van ooit kleurt hoe dan ook nu al de weg die je gaat. Die uitgesproken kleur hebben christenen, en misschien wel alle gelovigen.

Ten tweede gaat het bij pelgrimeren altijd om ontmoeting. Ontmoeting met God, maar ook met jezelf en met de ander onderweg. Samen vormen we de levende stenen van de stad. En dat kan echt niet anders. Er is maar één manier van gelovig bouwen, en dat is 'wèl saamgevoegd', zoals de Psalmberijming dat zo mooi zingt. Gelovig leven is dus altijd ook open staan voor de ander, open voor het onbekende, open voor de toekomst.

Ten derde, en tot slot, gaat het bij geloof uiteindelijk om de heelheid van het leven, om de nabijheid van de Heiland zelf. Voor de pelgrims van Israël was dat natuurlijk in de tempel van Jeruzalem. Daar woont God tussen de mensen. Daar is de plek waar dat hele breekbare leven met alles daarin gevuld mag worden met God 'die leven is en leven doet'.

Met andere woorden, en vanuit die vreugdevolle Ps.122, het refrein is altijd weer Jeruzalem. 'Stad van vrede', jaloom ligt in jouw naam Jerusjalem, besloten.

Aan heilige plaatsen geen gebrek hier op aarde. Ze zijn helaas ook inzet van menig oorlog.

Maar als gelovig mens worden wij steeds opnieuw uitgenodigd om op weg te gaan met God. Een weg met God. Een weg, hoe nomadisch en door wat voor woestijnen ook, die uiteindelijk naar vrede leidt.

Wie op bedevaart gaat, weet dat het leven niet af is, en dat hij of zij zelf niet af is. God waagt het met ons. Wagen wij het dan in ons alledaagse en gewone leventje, in het vertrouwen op Hem?

In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Amen.